DOI:10.37708/jsca.swu.v13i2.8

Иванка Петрова, Ана Лулева, Лозанка Пейчева (съст.) *Изследвания по българистика: актуални теми и проблеми*. 2026. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“. София, 201 стр.

Светла Ракшиева

Настоящият сборник е резултат от проведеното през 2024 г. в Пловдив Международно лятно училище на тема „Българистиката по света – актуални теми и проблеми“. Това събитие на свой ред е част от работата на Института по етнология и фолклористика с етнографски музей при БАН по Национална научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“.

Сборникът се състои от дванадесет статии, изнесени като лекции и доклади на научния форум от утвърдени учени от ИЕФЕМ – БАН и млади изследователи българисти от чужбина – Германия, Великобритания, САЩ, Япония. Текстовете са посветени на различни актуални теми и проблеми в полето на съвременната българистика, в областта на етнологията, фолклористиката, културната и социална антропология, етномузикологията.

Ана Лулева (ИЕФЕМ) разглежда стратегиите за справяне с прекаризацията и несигурността в постсоциалистическото всекидневие в България. Социалните актьори, опирайки се на опита си от миналото, мобилизират ресурсите на семейното домакинство и неговия социален и финансов капитал. Анализът на етнографския материал показва континюитет, възраждане на „традиционните“ стратегии за справяне с прекаритета, познати от времето на социализма – явление, което авторката дефинира като „ретрадиционализация“. Иванка Петрова (ИЕФЕМ) изследва от етнологична перспектива как се осъществява съвместяването на семейни, роднински и бизнес връзки, т.е. на частни и обществени отношения в малки български семейни фирми и какви са резултатите от това за предприемаческите семейства и за икономическата организация. Предмет на изследване е динамиката на роднински и междупоколенчески отношения под въздействието на фамилната икономическа дейност. Анна Антонова (Университет „Лудвиг Максимилиан“, Мюнхен, Германия) анализира историята на рибарското селище Ченгене скеле и новото му туристическо настояще през теоретичната призма на градската политическа екология. От тази перспектива нарастващата видимост на Ченгене скеле в наративите за културното наследство и бъдеще-

то на Бургас, повдига въпроси за устройството и дизайна на градската среда като потенциален източник на (не)справедливост и като материален израз на връзките между местната общност и морето. В полезрението на Петър Петров (ИЕФЕМ) е водата като природна даденост, ценностите и нормите, свързани с нея. Той изследва изграждането и поддържането на инфраструктури, свързани с водата; права, собственост, достъп и разпределение на вода; организация, режими, правила, стратегии и практики на използването ѝ. Акцентът е поставен върху отношенията – социални, материални и с природата по повод на използването на водата. Джейн Хибърт-Николов (Лондонски университет, Колеж „Бъркбек“, Лондон, Великобритания) фокусира мнението си върху двете най-радикални аграрни реформи в България: колективизацията 1945 – 1948 г. и деколективизацията след 1989 г., всяка от които пренаписва и обезсмисля предишния социален и икономически живот на селото и околната му среда. Авторката стига до извода, че не съществува „метанаратив“ или „всеобхватна“ история на колективизацията, въпреки огромното ѝ значение за транформациите в историята на модерна България. Според нея колективизацията не е „забравена“, но не е и „запомнена“. Авторката обобщава, че подходите в изследването на колективизацията и деколективизацията у нас са сведени само до икономическата и политическата сфера на „аграрната реформа“ като се пренебрегват социалния и културния подход.

Евгения Троева (ИЕФЕМ) е посветила статията си на българските исторически възстановки, разбирани като част от публичната история, като специфична форма за производство и консумация на история. Фокус на изследването са образи от миналото, представяни на фестивали, отпращащи към Античността и Средновековието с акцент върху т.нар. „жива история“. Авторката разкрива, че „живата история“ онагледява динамичния процес на осмисляне на националните корени, предци и наследства, отразява различни визии за миналото и оценки на настоящето.

Обект на изследването на Ива Кюркчиева (ИЕФЕМ) са хора с ревматологични заболявания, които независимо от това продължават да са активни участници в обществения живот. Дейността им като доброволци в създадената от тях организация, допринася за решаване на жизненоважни въпроси на пациенти, на които те оказват практическа и емоционална подкрепа. За тях спортът и движението са начин да противостоят на болестта и са от изключителна важност за поддържане на стабилността в ежедневния им живот.

В своята разработка Лозанка Пейчева (ИЕФЕМ) разкрива социалното и културно значение на българската фолклорна музика за чужденците, които са особено привързани към нея. Тя се спира на главните характеристики, богатството и разнообразието от форми и оригиналните интонации на българския музикално-фолклорен „език“. Посочени са местата, инициативите и социо-културния контекст, свързани с музикалната дейност на общностите, изпълняващи българска фолклорна музика. В заключение авторката обобщава, че с творческите си постижения чужденците допринасят за нарастващата видимост на българския музикален фолклор по света вече повече от седем десетилетия.

Ангелина Илиева (Чикагски университет, САЩ) представя професионалния си опит като преподавател в катедра „Славянски езици и литератури“ към Чикагския университет. Тематичните факултативни курсове са базирани върху преведен материал от българското литературно и фолклорно наследство. В рамките на курсовете българският материал се съпоставя с подобен от другите балкански страни. Авторката представя реакциите на студентите в процеса на преподаване, както и включването на обучение чрез преживяване като участие в урок по народни танци, посещение на български ресторант и български културен център. Разглеждат се и гостуванията на български творци, изнасяли лекции и провеждали семинари със студентите.

Аяно Тамаки (Токийски университет за изкуства, Токио, Япония) разглежда в статията си българското читалище и японския му аналог – kominkan като значими примери за съвременни културни центрове. Читалището е включено в представителната листа на ЮНЕСКО заради активния си принос към съхраняването на българския фолклор. Появил се като местна институция в средата на XX в. японският kominkan има за главна цел да предоставя на местните общности многообразни възможности за социално образование. Целта на авторката е да изясни историческите предпоставки и съвременното състояние на двата различни типа общностни центрове в България и Япония, както и да анализира уникалността на съвременните функции на българските читалища за съхраняването на фолклора в сравнение с японския kominkan.

Обект на изследване в статията на Мария Маркова (ИЕФЕМ) са българите от Западна Тракия, които съхранявайки българската си етническа идентичност, са принудени след Първата световна война да напуснат родните си места в областта и да потърсят нови за заселване в пределите на България. Проследява се конкретно пътят на тракийските българи, достигнали и заселили се в град Кърджали. В диахронен план и в хода на преживяваните промени, тези българи променят статуса и ролите си – от „местни“ стават „новодошли“, а всичко това рефлектира и върху взаимоотношенията им с околните.

Статията на Мария Пачева (Софийски университет „Св. Климент Охридски“) е посветена на част от българската диаспора – българите в Таврия. Тя разглежда положението на българската общност в региона, способността ѝ да се самовъзпроизвежда, културното ѝ развитие, връзките ѝ с прародината и запазването на етническата ѝ идентичност като функция от етнонационалната политика на съветската държава от 20-те до 80-те години на XX век. Тази тема за първи път става предмет на самостоятелно изследване.

Статиите, включени в този том, се отличават със своето многообразие и актуалност в различни сфери на съвременната българистика. Те разкриват и многообразието от изследователски подходи и методология, в повечето случаи интердисциплинарни; базирани са върху използването на качествени методи в антропологията и етнологията. Особено ценно е това, че отделните теми в сборника си кореспондират и разкриват различни гледни точки към проблеми, които се вместват в общи тематични полета. Така на практика в сборника е ре-

ализиран замисленият като главна цел на лятната школа диалог между утвърдени учени и млади изследователи, между учените в България и чуждестранните българисти в Европа, Азия и Америка. Текстовете в сборника илюстрират и показват действително осъществяването на международен научен обмен. Томът като цяло се отличава не само с многообразието на проблематиката си, но и с множество оригинални приноси в областта на съвременната българистика.

Доц. д-р Светла Ракшиева
Институт за етнология и фолклористика с етнографски музей
при Българската академия на науките
София, 1000, ул. „Московска“ 6А
E-mail address: sve_rakshieva@abv.bg